

השבוע בגלין

♦ "ברוב עם הדרת מלך"

♦ המתפלל שערער על כיבוד "הוצאה והכנסה"

♦ חובת אכילת קרבן פסח

♦ מניין אחר מניין בבית כנסת אחד

♦ בית הכנסת של בחורים בבית הנוודע ביהודה

♦ הצמדת עט לדפי הגמרא בשבת קודש

♦ כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו

♦ הכנסת כלים למדיח כלים בשבת

♦ פיצול ה"גלילה"

♦ מנהג ה"קוועטר"

♦ מתי סנדקאות מעשירה את הסנדק

♦ מה בא רב עיליש לומר?

♦ ראוי לאדם לזלזל בכבודו עבור מצווה

♦ כוחות הטומאה וגדי מקולס

דבר העורך

אֵי אֵי

אלול.

חודש אלול, החודש שבו הורים שולחים ילד אל הישיבה ולאחר יום הכיפורים הוא חוזר אליהם כשאשת בגרות על פניו. העלם הצעיר נכנס בבת אחת אל עולם הרצינות, אל היכול ההזדככות, אל חודש הרחמים והסליחות. שיחות מוסר נוקבות, שיש בהן כדי להעמיד יצור אנוש על מקומו, סדרי מוסר מטהרי נפש, תפילות משתפכות ואווירה רצינית, משנים את סופו של הילד הגדול לתחילתו של נער קטן ומשתיתים בקרבו את הבסיס לבניית עולמו הרוחני.

כזה הוא גם המעשה הבא, אשר תוכו אינו רצון עלילה, ועליות ומורדות אינן משמשות בו בערבוביה. אינך יודע כיצד בדיוק לאחוז במעשה ולהציגו, אך מהיכן שלא תתפסנו, המעשה עצמו משדר גלי צמרמורת רוחניים, שאפשר לרכוב עליהם ולהתקדם עוד קצת אל היעד. אל יום הדין.

מעשה זה התפרסם לפני כארבעה עשורים בחוברת פנימית של ארגון "אל המקורות", והיא חולקה למגידי השיעור של הארגון שעסק בקירוב רחוקים. תודתנו לקורא הנאמן י. כ. על טרחתו להשיג את החוברת לטובת קוראי מאורות הדף היומי.

★ ★ ★

ר' שמחה השתקן, כך היה קרוי בפי מכריז ויודעיו מימי מצוקת הגטו ואחר כך במחנות הריכוז. לא שמחה היה שמו, אך פניו השמחות תדיר גלגלו עליו את המחצית הראשונה של שמו, ר' שמחה, וכן היה נקרא בתחילה. לאחר שר' שמחה נוסף צץ לפתע ונוצר בלבול בין השניים, נקרא שמו בישראל ר' שמחה השתקן, על שום שהיה שותק תדיר, וגם את המילים הבודדות שהוציא מפיו, שקל היטב במוחו

◀◀

דף סב/ב שלא בא מתחילתו אלא לאכילה

חובת אכילת קרבן פסח

ספק מעניין התעורר בלבו של הגרמ"נ ולנשטיין זצ"ל, מרבני ירושלים. כידוע, "טומאה הותרה בציבור". כאשר יחיד טמא הוא אינו מקריב קרבן פסח בזמנו, אלא מקריב פסח שני ב"ד באייר. ברם, כאשר רוב הציבור טמאים מקריבים את קרבן הפסח בטומאה, שטומאה הותרה בציבור.

והנה, מצוות אכילת פסח מתקיימת באכילת כזית מבשר הקרבן. כאשר הפסח מוקרב בטומאה, מותר לאכול יותר מכזית? או שמא יש לקיים את המצווה באכילת כזית ותו לא (מקראי קודש, פסח ח"א, עמ' צ"ד).

ובכן, הדבר תלוי במחלוקת אחרונים.

לדעת בעל שאגת אריה (שו"ת סי' צ"ו) מצוות "ואכלו את הבשר בלילה הזה" (שמות יב/ח) נאמרה על כל בשר הקרבן. הוכחה לשיטתו הוא מביא מן הגמרא במסכת זבחים (צ"ב) הדנה מדוע מצוות אכילת קרבן פסח אינה דוחה את איסור שבירת עצמות הקרבן. לכאורה, אם מצוות אכילת קרבן פסח היא בשיעור כזית ותו לא, איזו עילה יש לשבור את עצמות הקרבן, מדוע ידחה איסור זה? על כרחך, שאמנם כדי לצאת ידי **חובת** אכילת קרבן פסח די בשיעור כזית, אך קיימת **מצווה** להוסיף ולאכול מבשר הקרבן, ולפיכך דנה הגמרא מדוע מצווה זו אינה דוחה את איסור שבירת עצמות הקרבן.

ואילו המנחת חינוך (מצוה קל"ד) חולק על השאגת אריה. לדעתו המצווה היא לאכול כזית בלבד. אמנם יש צורך לאכול את כל הקרבן כדי שלא לעבור ב"בל תותירו", שאסור להותיר מבשר הקרבן, אך לא כמצווה חיובית. ומה בדבר ראייתו של השאגת אריה? מבאר המנחת חינוך, שכוונת הגמרא היא לקרבן פסח שנמנו עליו אנשים רבים ואין בו כזית לכל הנמנים עליו, ועל כך שואלת הגמרא מדוע לא ידחה איסור שבירת עצמותיו מפני מצוות אכילתו.

כאשר נבחן את דיונו לגבי אכילת קרבן פסח הקרב בטומאה לאור מחלוקת זו, עולה, כי לדעת השאגת אריה מותר להמשיך לאכול את כל בשרו בטומאה, שהרי זו היא מצוות אכילת קרבן פסח. לא כן, לפי שיטת המנחת חינוך שמצוותו בכזית ותו לא (הרי קודש על מקראי קודש, שם).

עם זאת, הגר"י כהן זצ"ל מוסיף ואומר, כי גם לדעת המנחת חינוך יתכן שמותר לאכול עד שיעור כביצה, שהוא שיעור מרובה יותר מכזית. שכן, ברמב"ם (הל' קרבן פסח פ"ח הל' ה') נאמר, כי

זעילוי נשמת

הרב **דוד יעקב הלוי אפלבוים** הי"ד

ובתו **נאוה** הי"ד

נלב"ע י"ג באלול תשס"ג

תנצב"ה

הונצחו ע"י

הר"ר **צבי ותמרה סנד** שיחיו - ירושלים

זעילוי נשמת

מרת **צירל פולק** ע"ה

ב"ר יוסף הקש ז"ל

נלב"ע י"ג באלול תשל"ח

תנצב"ה

הונצחה ע"י

משפחות **פולק**, **מי זהב וקרפין** שיחיו

זעילוי נשמת

ר' **יואל שטרנטל** ז"ל

ב"ר יהודה נחמן ז"ל

נלב"ע י"ג באלול תשל"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו

הר"ר **ברוך מרדכי** ומשפ' שיחיו - ר"ג

לעילוי נשמת

מרת **טויבא ברמן** ע"ה ב"ר אלעזר מאיר ז"ל

נלב"ע ט"ו באלול תשמ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו הר"ר **יעקב (ז'ק) ברמן** ומשפ' שיחיו

מצווה לאכול מהפסח "אכילת שובע". הוי אומר, יש הידור לאכול שיעור כביצה, כדי שביעה. והנה, מוהל המל בשבת, רשאי לחתוך גם חלקי ערלה שאינם מעכבים את המילה, ובלבד שעוד לא סיים את מצוותו, אם כבר סיים את מצוותו, אינו רשאי לחתכם שכבר תמה המצווה. מעתה, כל עוד עוסק הוא באכילת כזית הבשר, רשאי הוא להמשיך לאכול שיעור כביצה להידור מצווה... (ועיי"ש מה שדן בדבר, לפי דברי האור שמח בהל' מילה).

דף טו/א הפסח נשחט בשלוש כיתות

מניין אחר מניין בבית כנסת אחד

תופעת מנייני התפילה הנערכים זה אחר זה בבתי הכנסת, ככל הנראה לא היתה נפוצה בעבר, ומפני כך ניתן למצוא דיונים בפוסקים אחדים המתייחסים לתופעה זו שהיתה נדירה בתקופתם.

"שלא יעמוד החזן השני במקום שעמד הראשון": הרמ"א (או"ח סי' ס"ט סעיף א') מביא את פסקו של המהר"י מינץ המחפש, כי מותר לערוך מניין נוסף במקום שכבר נערך מניין לתפילה, "רק שלא יעמוד החזן השני במקום שעמד הראשון, דזהו נראה גנאי לראשונים, דהוי כאילו לא יצאו בראשונה ידי חובתם!" הרמ"א תוחם את הגבלת המהר"י מינץ, שמדובר שעוד נותרו המתפללים הראשונים בבית הכנסת, אך אם כבר יצאו - "יוכל לעמוד החזן אף במקום שעמד הראשון". המגן אברהם על אתר (ס"ק ט) מביא את המשפטי שמואל (סי' ג) הפוסק, כי אין למתפללי המניין השני להוציא ספר תורה לקרוא בו.

הטעם לכל האמור הוא "משום פגמו של ראשון" (ראה יומא ע"א). כלומר, אין לעשות מעשים העלולים להטיל פגם במניין הקודם - כאילו לא יצאו ידי חובתם, או בספר התורה הקודם או בקריאה בו - כאילו הספר פסול היה, או שלא היתה הקריאה כדין.

לפיכך, כאשר רבי צבי יהושע סגל עלה על כס רבנות טריביטש, נדהם לראות שבקהילתו החדשה נהוג משכבר הימים, כי קוראים קריאת התורה פעמיים "על אותה הבימה שקראו הראשונים".

רבי צבי הריץ את שאלתו אל קרובו הגאון רבי יחזקאל לנדא, רבה של פראג, כדת מה לעשות. **"אין מקום לפלפל בראיות תלמודיות":** בעל הנודע ביהודה (שו"ת תניינא או"ח סי' ט"ו) השיב, כי בדבר שאין לו שורש בגמרא ולא בפוסקים ראשונים, "אין מקום לפלפל בראיות תלמודיות", ולאחר מכן הוא מברר את פשר המנהג שכתב המהר"י מינץ, והוא כותב, כי במקרה בו נשאל אין חשש בדבר, שכן, החשש "מפני פגמו של ראשון" אינו אלא בדבר שאינו שכיח. ברם, כאשר הנוהג הקבוע כך הוא, אין כל חשש של פגם, שכן הכל יודעים כי כך המנהג.

בית הכנסת של בחורים בבית הנודע ביהודה: "וכן אני נוהג", מספר הנודע ביהודה, "בבית הכנסת של בחורים שבביתי, שבכל שבת שחרית יש לי מניין הבאים להשכמה, ואני מניח החזן השני במקום שעמד הראשון, כי לא שייך בזה פגם כלל...".

כסיוע לכך, שאין חשש במניין שאחר מניין אפילו נותרו מן הראשונים, מביא הנודע ביהודה את הנאמר במשנתנו, ש"הפסח נשחט בשלוש כיתות" בזו אחר זו. גמרתנו אומרת, כי כל כיתה לא תפחת משלושים איש. אם יארע, איפוא, שרק חמישים יהודים יגיעו לשחיטת קרבן פסח, יותרו מבני הכת הראשונה כדי להשתתף בשחיטת בני הכת השניה והשלישית, ואין חוששים "לפגמו של ראשון", שיאמרו כי מחזור השחיטה הראשון היה שלא כדין... (ועיי"ש עוד מש"כ בדברי המשפטי שמואל).

דף טו/ב מניח ידו על כתף חברו

הצמדת עט לדפי הגמרא בשבת קודש

יושב אדם בשבת קודש ולומד גמרא. החלון פתוח, רוח נעימה נושבת ומדפדפת בדפים הנה והנה. הרשאי הוא להצמיד את עטו אל הדפים?

בשבת קודש מפשיטה האם את בגדיו של ילדה הקטן אשר שיחק בחול. חפצה היא להכניסם היישר אל מכונת הכביסה, הרשאית היא?

כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו: ובכן, העט ומכונת הכביסה מוגדרים כ"כלי שמלאכתו לאיסור", כלים שיעודם ותכליתם למלאכה שאסור לעשותה בשבת. ההלכה היא (שולחן ערוך או"ח סי' ש"ח סעי' ג), כי בכלי שמלאכתו לאיסור מותר להשתמש לצורך גופו, היינו: להשתמש בחפץ עצמו לשימושים מותרים. לכאורה, רשאי הלומד להצמיד את העט אל דפי הגמרא, ורשאית האם להכניס את הבגדים אל מכונת הכביסה. אך המשנה ברורה מוכיח ממשנתנו, כי לא תמיד הדבר מותר.

במשנתנו אנו לומדים שאת קרבן הפסח תלו על אונקליות של ברזל, כדי להפשיט את עורו, ובהעדר אונקליות, נטלו מקלות דקים וחלקים, הניחום מכתף אל כתף, תלו עליהם את הקרבן והפשיט את עורו. רבי אלעזר אומר, כי שחל ערב פסח בשבת קודש, לא השתמשו במקלות אלה, אלא זה הניח ידו על כתפו של זה, תלו את הקרבן על זרועותיהם וכך הפשיטו את עורו.

מדוע בשבת לא השתמשו במקלות? במסכת שבת (קכד/א) מבואר, כי הוא משום איסור מוקצה, אף על פי שהשימוש הוא בגופם של המקלות, אך מאחר שניתן להפשיט את עור הקרבן ללא המקלות, אין להתיר את טלטולם. (על גירסת רש"י בסוגייתנו, לפי שלא "יכלו לתקן המקלות", כבר העירו

והפך בהן, עד שהדפן מבית הבליעה אל לשונו, כאדם הנאלץ למסור יהלומים לנושיו.

מילים לא הוציא מפיו, אך הברות הוציא ר' שמחה השתקן גם הוציא. מאי משמע הברות? בכל הזדמנות שנקרה בפניו, היה ר' שמחה השתקן אומר, ספק לעצמו ספק לאחרים, אי אי אי. כן, אי אי אי, לא פחות ולא יותר. נדמה היה, כי לא בא אי אי אי זה, אלא כדי לפצותו על חסכון המילים שנהג בו בקפדנות. באותה מידה שבה היה קומץ את פיו ושומר את לשונו, כך היו אי אי אלו מזומנים תדיר בגרונו, ונפלטם בנקל בכל הזדמנות, כאומרים, אל דאגה, יש עוד רבים מאיתנו אצל ר' שמחה, לא נכלה.

לא הרי אי אי אי של שחרית, כהרי אי אי אי של ערבית. עיתים היה אומרם בעליות, והיו האי אי אי מתנגנים מגורו כמחרוזת ניגונים, כל אי בתו משלו, מכל עצה ותוכן עצמיים, ובד בבד מהווה חלק מיצירה גדולה. בשעת חיפזון, היו האי אי אי מובלים החוצה הימנו במקשה אחת, כגרעינים הנוקשים זה בקדקדו של זה בשעה שהם מתגלגלים ממעמקי החבית אל ארגזיו של הגלעינאי, ובימי צר ומצוק, לא חסרו כאלו, היו האי אי אי לובשים שק ואפר, יגון ואנחה, עד שכל אי ואי בפני עצמו היה בו כדי לשבר לבו של אדם ולהביאו לידי עצבון.

איש לא ההין לשאול את ר' שמחה השתקן, אי אי אי זה מה טיבו, מאין הוא בא ולאן הוא הולך. ארשת פניו של ר' שמחה השתקן ענתה בו, כי איש של כבוד הוא, אדם היודע היטב מה הוא עושה. ר' שמחה היה יהודי של צורה. לא שקומתו זקופה היתה ומראה פניו מהודר היה - הרשעים השחיתו את זקנו וכופפו את קומתו - אך עיניו היוקדות מלאו פקחות, ומבטו החדוד שקל ומאמרו בתוך תוכם את מידת צלילותו. בתחילה שקל ואמרו בתוך תוכם את מידת צלילותו. היה ברור להם כי אי אי אי זה טומן בחובו דבר-מה שאינו נראה על פני השטח, אך גם הצעירים שרוח נותרה בהם לא שאלוהו מאומה. ידוע ידוע הכל, כי ר' שמחה יאזין לשאלה בשתיקה כשחיוך רחב על פניו, ובטרם פרידו יגיב באי אי אי.

אי אי אי. סיפר ניצול שואה, שכבנו על הדרגשים בצריף, חשיכה כיסתה את הצריף, ודומה כי היקום כולו היה אפל. רוחנו נכאה היתה ועצבות נוראה כרסמה בנו. והנה, נשמע קולו הצרוד של ר' שמחה השתקן, אי אי אי, אי אי אי, כן, עולה - יורד - מונטני - מרגיע - עולה - עולה - רוטט - מתמשך - רועד, אי אי אי. שתקנו. ר' שמחה השתקן קיבל מאיתנו עידוד שבשתיקה, וקנינתו, נגינתו, ההומיה, דמתה עלינו כשיר ערש המתנגן לעולל רך בשנים לאורה של עשית בבית חם ומוגן. לבו של בעל תפילה לשעבר, באחד מבתי הכנסת הגדולים של פולין, הפשיר ונמס באווירה היהודית-עגמומית, והוא החל לזמזם חלושות ניגון עתיק יומין, ללא מילים, רק מנגינה מתמשכת, חוזרת על עצמה ללא הפסקה, שוב ושוב, כאורך הגלות, הטומנת בחובה את אותן צרות על אותם יהודים במחזוריות מתגלגלת. עוד יהודים הצטרפו אל הניגון. זה שנים לא שרנו בצוותא, ועתה, לא ליל הסדר, לא סעודת ליל שבת, לא סעודה שלישית, ובכל זאת, ניצוץ מהיכל העצב שבעולם הנגינה הבליון דרך חלוננו האפל, והעיר את תאי הנגינה שבמוחנו.

לאחר מחצית השעה של כיסופים טמירים, התחטאות פנימית ואחזות מוצקה, שוב השתררה שתיקה בחלל הצריף. עיינונו. המחר פתח, ומבחינת נוגשניו הוא בוודאי לא יהיה קל מיום האתמול. יכול להיות רק יותר גרוע, לפתע, נשמע קולו של נער צעיר, "ר' שמחה, זוהי ההזדמנות שבה תואיל בטובך לגלות לנו, מה טיבו של האי אי אי אי השגור על לשונך".

שקט מוחלט השתרר בצריף. ר' שמחה השתקן שתק, לאחר מכן הגיב באי אי אי ספקני, הוא התלבט אם לענות אם לאו, ולבסוף החליט כי עת רצון היא ותשובתו תתקבל על לב חברי.

באישון ליל, שעות מספר לפני היום המפך הבא, תחת חופת כוכבים של מחנה ריכוז, בצל האפל של ארובות הכבשנים העשנים, אשר פלטו את עשן אחיהם, על דרגש בתוך הגיהנום האנושי, התיישב ר' שמחה השתקן והסביר בעדינות: "מצוות שויות

על פי דבריו במסכת שבת קכד/א: "ולא יכלו לטלטל המקלות", עיי' רש"י. הרי לנו, אומר המשנה ברורה (סי' ש"ח ס"ק י"ב ובשער הציון י"ג), כי מאחר שניתן להפשיט את עור הקרבן ללא שימוש במקלות, אין לטלטלם. מכאן עלינו ללמוד, כי כלי שמלאכתו לאיסור אין לטלטל, אלא בהעדר כל ברירה אחרת! חידושו של המשנה ברורה אינו מוזכר במקורות קדומים יותר, ובשל כך רבו הדנים בו.

הכנסת כלים למדיה כלים בשבת: המנחת יצחק (בתשובה שנדפסה בסוף קיצור הלכות שבת), מתיר לפתוח בשבת את מדיח הכלים כדי להכניס לתוכו כלים מלוכלכים [בתנאי שלא יסדרם], אף על פי שהמדיח הוא כלי שמלאכתו לאיסור, אך מוסיף, כי לפי המשנה ברורה, אין להתיר זאת אלא במקרה שאין מקום אחר להניח בו את הכלים.

הגאון רבי אהרן י. ל. שטיינמן שליט"א, מצא ראייה מבריקה לפסקו של המשנה ברורה, מרש"י במסכת שבת (קכב/ב). על המשנה המתירה לטלטל בשבת מחט של סקאים כדי לפתוח בה את הדלת כתב רש"י: "למי שאבד מפתחו". מה צורך ראה רש"י לציין "למי שאבד מפתחו"? אין זאת, אלא, שכל היתר השימוש במחט זו, הוא רק בהעדר ברירה אחרת (נדפס בראש ספר שלמי יוסף דכולל פוניבז', ועיי' ש' עוד בטעם הדבר).

עד כמה יש לטרוח אחר כלי שמותר להשתמש בו? הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה או"ח ח"ה סי' כ"א אות י"ב) כותב: "נראה דאין לטרוח הרבה בהשגת כלי היתר. ורק אם נמצא בקירוב מקום בלי טורח רב, יש לו להשתמש בכלי היתר ולא בכלי שמלאכתו לאיסור. ומסתבר שאם אין לו כלי היתר, אף שיכול לשאול אצל אחר, מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור".

[ראוי לציין, כי בדברי השער הציון מבואר, כי דינים של מקלות אלה ככלי שמלאכתו להיתר, וראה בספר דבר שמואל תניינא בסוגיינתנו, ובכל זאת, אסור משום שנחשב לטלטול שלא לצורך כלל, עיי' ש. ו"א כ"צ ע"ב. איך ההוכחה מכאן לטלטול לצורך, אלא שיכול לעשות צורך זה בכלי שמלאכתו להיתר].

דף סד/ב הא קמשמע לן ברב עם הדרת מלך

"ברוב עם הדרת מלך"

לפני כשמונה מאות שנה עורר סערה מתפלל בבית כנסת, אשר הובאה להכרעתו של האור זרוע, מגדולי הראשונים.

המתפלל שערער על כיבוד "הוצאה והכנסה": היה זה לאחר שגבאי בית הכנסת הכריז כנהוג על מכירת "הוצאה והכנסה", פתיחת ארון הקודש, הוצאת ספר התורה, הגשתו לידי החזן, והכנסתו לארון הקודש עם סיום קריאת התורה. יהודי בשם שמעון קס וטען, כי לא יפה נהג הגבאי, מפני שמצוות "הוצאה והכנסה" שייכת לחזן, אשר נשלח על ידי הציבור לבצע את כל צרכי הציבור לתפילה זו, ואין לחלק לאנשים אחרים מתפקידו.

"הוצאה והכנסה" אינה שייכת לחזן: האור זרוע (ח"א הל' שליח ציבור סי' קט"ו) דוחה בראשית דבריו את טענתו של שמעון, "נראה בעיני שלא כיוון יפה אותו שמעון, שהרי במה זכה בה חזן?... מעשים בכל יום, שראובן מתפלל שחרית, שמעון קורא (בתורה) ולוי מתפלל מוסף, אם כן, היאך נאמר שזכה בה?". כלומר, מלכתחילה לא שלחוהו אלא להתפלל שחרית ולא להוציא את ספר התורה מארון הקודש. זאת ועוד, במשנתנו אנו למדים, כי גם אדם אשר כבר זכה במצווה, ראוי שישתף בה אנשים נוספים.

משנתנו מספרת, כי בעת הקרבת קרבן הפסח, עמדו כהנים בשורות ארוכות, החל ממקום שחיטת קרבנות הפסח ועד המזבח, והעבירו מיד ליד את המזרקים מלאי הדם, לשם זריקתם על המזבח ובד בבד החזירו את המזרקים הריקים, שתוכנם כבר נזרק על המזבח. הגמרא מסבירה, כי שיתפו כהנים רבים במצוות הולכת הדם אל המזבח, משום "ברוב עם הדרת מלך". הרי לנו, כי אפילו הכהן שכבר החזיק במזרק, העבירו ליד כהן אחר, שיזכה גם הוא להשתתף במצווה. קל וחומר, שהחזן שהתפלל שחרית, אשר כלל לא החזיק בספר התורה, לא זכה בחזקה על הוצאת ספר התורה מארון הקודש.

בגמרתנו ובגמרות נוספות, אנו נחשפים לסוג נוסף של הידור "ברוב עם הדרת מלך".

כאשר מצווה מוטלת על הציבור, כמו גם על יחידים, יש לקיימה ברוב עם. לפיכך, תפילה עם אנשים רבים, מהודרת יותר (עיי' משנה ברורה סי' צ' ס"ק נ"ה). גם ברית מילה, עורכים ברוב עם. שכך כבודו של המלך, שרבים עושים יחד את רצונו.

ברם, מצוות הולכת הדם אל המזבח, היא מצווה היכולה להתקיים על ידי אדם אחד ואף אותה מפצלים לאנשים רבים, משום "ברוב עם הדרת מלך". הרי לנו, שראוי לשתף אנשים רבים במצווה ולא לתתה לאדם אחד. לפיכך, פלוני מתפלל שחרית ואחר מתפלל מוסף ושלישי מוציא את ספר התורה.

פיצול ה"גלילה": האור זרוע מוסיף, כי לפיכך, גם מי שקונה "גלילה", אינו זוכה בכך בהגשת מעיל ספר התורה לידי הגולל - מצווה זו רשאי לקיים אדם אחר "ואין הגולל יכול למחות בידו", לפי שמצווה מן המובחר לשתף אנשים רבים ככל הניתן בקיום המצוות.

הלכות אלו נפסקו להלכה בשולחן ערוך וברמ"א (או"ח סימן קמ"ז סעיף ב'): "יכול מי שירצה, לקנות להושיט המעילין לגולל ואין הגולל יכול למחות בו, כי אף על פי שקנה הגלילה, לא קנה ליקח המעילים". הרמ"א מוסיף: "וכן במקומות שנוהגין לקנות הוצאה והכנסה, אין הש"ץ יכול למחות, כי אין זה שייך לחזנים.

ה' לנגדי תמיד, כוללת שש מצוות תדירות, כמובא בספר החינוך ובביאור הלכה (או"ח סימן א'):
א. להאמין בקדוש ברוך הוא. ב. שלא להאמין באלוהים אחרים. ג. לייחד את ה' - ה' אחד. ד. לירא את הקב"ה. ה. לאהוב את הקב"ה. ו. שלא לתור אחר מחשבת הלב ואחר ראיית העיניים.

גוויס דווייס התרוממו מעל דרגשיהם, ראשים מוכים הוטו לכיוונו של ר' שמחה, ידיים פצועות תמכו את הגוף כדי להזדקף ולהאזין, בשעה שר' שמחה השתקן המשיך לשאת את דבריו בקולו הצרוד. "במצבנו הנוכחי, יהודים יקרים, אתם יודעים, אין אפשרות לקיים מצוות רבות. לפיכך אני משתדל לקיים ביתר שאת את אותן המצוות אשר בידי לקיימן. כדי להקל על עצמי לזכור ולקיימן תדיר יצאתי סימן בעל שלש הברות, אִי אִי אִי, המזכיר לי את ששת המצוות הללו, של שיויתי ה' לנגדי תמיד. **"האלף"** של האִי הראשון - **"אנוכי ה' ה' יוד"** - לא יהיה לך. **"האלף"** של האִי השני - **"אחד"** - **"אחד ה' ה' יוד"** של האִי השלישי - **"אחד ה' ה' יוד"** - "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, המילה "ענייכם" מצטלצלת באזני כאות "יוד", התנצל ר' שמחה השתקן והשתקת.

כולנו שתקנו.

אִי אִי אִי.

יהודי של צורה? צורה של יהודי!

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. טפ: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף עו/א רב אמר עילאה גבר ושמאל אמר תתאה גבר
מי יודע מי גבר
כאשר שהה הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל בארצות הברית, נקלע פעם למקום אחד בו היו שני בתי כנסת יחד: אורתודוקסי ורפורמי, זה מעל זה. **סרב** רבי ברוך בר להכנס אפילו לבית הכנסת האורתודוקסי. מי יודע, אמר, אם עילאה גבר או תתאה גבר... יתכן שהאחד הושפע משכנו... (הרב הדומה למלאך).

לעילוי נשמת

הר"ר **אלתר רוזנבוים** ז"ל
ב"ר דוד ז"ל נלב"ע א' באלול תשס"ט
מרת **שרה יהודית רוזנבוים** ע"ה
ב"ר חיים שמעון ז"ל נלב"ע ב' באלול תשכ"ח
מרת **חיה רחל הבר** ע"ה
ב"ר דוד צבי ז"ל נלב"ע ג' בתשרי
תנצב"ה
הונצחו ע"י משפחות **הבר ורוזנבוים** שיחי

לעילוי נשמת

מרת **לונה כהן** ע"ה

בת רחל ע"ה נלב"ע י"ג באלול תשס"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **יואל אלתר אשכנזי** ז"ל

בן הרה"צ חנוך העניך דב זצ"ל

נלב"ע י"ג באלול תשל"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו שיחי

שאמר המלך החסיד [דוד המלך] (שמואל ב, פרק ו/כב) "ונקלתי עוד מזאת". יש שכתבו, כי הפשלה לאחור אינה מדרך כבוד לפסח, ורב עיליש הדגיש זאת כדי לומר, שהדבר מותר, למרות שכיוצא בו בספר תורה אסור [אם לא במקום סכנה] (עיי' תוס' ברכות יח/א, וב"ח ושל"ך יו"ד סי' רפ"ב, קובץ שערי תורה ח"ב סי' כ"ד).

רבינו הגאון רבי יחזקאל לנדא מפראג זצ"ל (צל"ח, כאן), שתמה אף הוא בכך, כותב, כי נתחדשה כאן הלכה גדולה. תוספות (שבת קיז/א ד"ה דשקיל) דנים, באיזה אופן מותר להפשיט את עור הפסח בשבת. תוספות כותבים שאף שנותנים את הפסח בעור, כאמור כאן, מה שמלמד, לכאורה, שהעור הופשט שלם, אפשר שאין זה אלא עד החזה בלבד. מעתה, אומר רבי יחזקאל, רב עיליש מדגיש, כי הדבר נעשה כדרך הישמעאלים שהפשיטוהו לגמרי ואף זה מותר...

ביאור מעניין אחר פרסם הגר"ב זולטי זצ"ל, אב"ד בירושלים. הוא גם תמה, מדוע השמיט הרמב"ם את הדין האמור ש"נותן פסחו בעורו ומפשילו לאחוריו".

יש לדעת, הוא אומר, כי קדשים נפסלים בהיסח הדעת (ראה לעיל לד/א), ובדומה לכך גם מי אפר פרה אדומה. והנה, שם, לגבי מי אפר הפרה נאמר, כי אין להפשילם לאחור משום היסח הדעת (משנה פ"ז משנה ה' ורמב"ם הל' פרה אדומה פ"י הל' ד'). כיצד הותר זאת בפסח? ברם, באותה משנה האוסרת זאת נאמר, שכאשר הוא נושא שתי חביות, רשאי הוא להפשיל אחת לאחוריו, מפני ש"אי אפשר", וכן הדרך לשאת שתי חביות. מעתה, בא רב עיליש לנמק, מדוע הותר להפשיל את הפסח לאחוריו, משום שדרך הישמעאלים הוא כך, לשאת בשר בהמה בעורה, ואין בכך שום היסח הדעת!

יפה, איפוא, השמיט הרמב"ם הלכה זו, שכיום, שאין הדרך כן, חזר הדבר ונאסר משום היסח הדעת (מורה כ"ד, עמ' י"ח. ועיי' באור שמח הל' קרבן פסח פ"א הל' ו' שכתב ג"כ איזה ביאור עפ"י ההלכה הנ"ל בפרה אדומה).

כוחות הטומאה וגדי מקולס: ולסיום נזכיר ביאור מרתק ביותר: הגר"ז קרויזר כתב, כי כידוע מספרי הזהור (ראה משפטים דף קכ"ה), כוחות הטומאה שואפים להתקשר לגדי מקולס. היו איפוא, שמים את הפסח בעורו ונושאים אותו על כתפיהם, כדי להסתיר את הגדי המקולס מעיני המזיקין, שידמו שאינם אלא נושאים משא בעלמא כדרך הישמעאלים! (אור החמה, כאן).

מנהג ה"חייקה": בשו"ת משנה הלכות (חלק י"ב סי' קע"ז) כותב, כי בכך יש להסביר את מנהג ה"חייקה" הרווח בבריתות, שנוהגים לקרוא לאנשים רבים ליטול לידיהם את התינוק טרם ברית המילה, ובכך משתפים אנשים רבים בהבאת התינוק מעזרת הנשים אל הסנדק.

ראוי לציין את הערתו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (בהסכמתו לספר אוצר הברית), כי יש להקפיד שכל המתכבדים בחייקה, אכן יקדמו את התינוק ויעסקו בקירובו למקום עריכת הברית ולא יעבירוהו סתם מיד ליד ובכך יעכבו את קיום המצווה ללא תכלית.

מתי סנדקאות מעשירה את הסנדק: נחתום במעשה מעניין המסופר על הגאון רבי חיים קרייזוריטה זצ"ל, אשר סיפר, כי רב תימני שח לו, שמנהג תימן שלא לחלק את הכיבודים לאנשים רבים, אלא אדם אחד מביא את התינוק, אוחז בשעת המילה ובשעת הברכה, ומחזירו לאמו לאחר הברית. רב זה הוסיף, כי אך ורק באופן זה מתקיימת מצוות הסנדקאות בשלמותה ובאופן זה שורה הסגולה המפורסמת שהסנדקאות מעשירה כקטורת.

זמן מה לאחר מכן, הוזמן רבי חיים לסנדקאות וביקש לקיימה כמנהג יהודי תימן, וכעבור ימים אחדים התקבלה בביתו הודעה מעורך דין מקליפורניה, כי יהודי עתיר נכסים הועיד לו סכום נכבד בצוואתו (ברית אברהם הכהן עמ' רכ"ח).

דף סה/ב אמר רב עיליש טייעות

מה בא רב עיליש לומר?

הגמרא מביאה ברייתא האומרת, כי כאשר חזרו מבית המקדש עם קרבן הפסח השחוט, צרר כל אחד את הקרבן בעור שהופשט ממנו קודם לכן והפשילו לאחוריו וכך הלך. רב עיליש הגיב על כך: "טייעות". כלומר, כך דרך הסוחרים הישמעאלים לשאת את בהמותיהם השחוטות (רש"י).

כל לומד מוטריד בוודאי מהשאלה הפשוטה, מה בא רב עיליש לומר בדבריו. מפרשים בודדים טיפלו בשאלה זו. כדי עמל ליקטנו מספר תשובות, מגוונות ביותר, והרי הן לפניכם.

ראוי לאדם לזלזל בכבודו עבור מצווה: שניים מן המפרשים עמדו על כך, כי נתינת קרבן הפסח כשהוא מופשל לאחור אינה דרך כבוד. רבי יעקב עמדין מעיר (הגהותיו כאן), כי רב עיליש בא להדגיש, שאף על פי שהפשלת הקרבן לאחור כדרך הישמעאלים אינה מכבדת את נושא הקרבן - ראוי לאדם לזלזל בכבודו בשביל מצוותיו של הקב"ה "כמו

לעילוי נשמת יקיריך

עכשיו הזמן להנציח נשמות יקיריך שיום השנה שלהם בחודשים:

חשון - כסלו - טבת - שבט - אדר

רבבות לומדים את הדף היומי והמשנה

במסכת שקלים - יומא

לעילוי נשמת יקיריך

**ייחודי
במאורות!**

**לימוד הדף היומי
וללימוד המשנה
ביום השנה**

"לימוד המשנה טוב לנשמה"

חייגו: 03-5775307 (ר' משה)